

Anförande

Riksbankschef Urban Bäckström

ONSDAG 22 OKTOBER 1997

Sverige och EMU

Svenska Bankföreningens årsmöte 1997

Låt mig först tacka för inbjudan att tala om EMU på Bankföreningens årsmöte. Vi har nu hört finansministern beskriva det politiska läget i Sverige och vi har hört den finländska centralbankschefen tala om läget för ett land som vill gå med i valutasamarbetet från dess start. Jag vill nu ge min bild av situationen för Riksbanken. En situation som kan liknas vid att vara både ute och inne. Det finns nämligen ett antal områden där vi som centralbank måste "gå med" fast Sverige som nation valt att inte delta fullt ut i EMUs tredje etapp från början.

Vid ett utanförskap kommer vi självklart att stå utanför det stora steget i EMU, det att introducera den nya valutan. Vi kommer inte heller att överlåta penningpolitiken till ECB. Men oaktat detta är Sverige medlem i EU och har fullt tillträde till den inre marknaden. Vi deltar också nu i den andra etappen av EMU och vi kommer att bli medlemmar i ECBS, det europeiska centralbankssystemet. Riksbanken måste också hålla beredskap för ett eventuellt senare inträde. Hur Riksbanken skall hantera denna situation framöver är vad jag tänker uppehålla mig kring här idag.

Sverige, medlem i EU men utanför EMU

EMU kommer att innebära stora förändringar för alla länder inom EU. Sammantaget tror jag att Sverige står väl rustat för att möta dessa förändringar. Vår ekonomi har uppnått en allt bättre grund att stå på. Från den ekonomiska krisen i början av 1990-talet och det stora bakslaget efter inflationsekonomin har vi idag en situation som präglas av låg inflation och gynnsam tillväxt. Ambitionerna att stärka statsfinanserna och nå balans i budgeten 1998 har medverkat till att det allmänna förtroendet för den svenska politiken har stärkts. Det kommer till uttryck i att kronan har apprecierat de senaste åren och den långa räntan har konvergerat allt mer mot europainivåer - även om vi på båda dessa områden har en bit kvar. Ett område återstår dock i detta omfattande arbete, nämligen arbetsmarknaden. Fortfarande är arbetslösheten mycket hög.

Låt mig också säga något om Sveriges roll i Europa. Sedan 1995 är vi fullvärdiga medlemmar i EU. Att ingå i detta samarbete på ett flertal samhällsekonomiska och politiska områden med fjorton andra EU-länder har inneburit en ny situation för oss i Sverige. Det EU-relaterade arbetet har ökat kontinuerligt och jag tror att de flesta av oss upplevt det som positivt att få vara med och påverka utvecklingen i Europa på ett mer tydligt sätt än vad vi kunnat utanför EU. Även om vi inte deltar i valutaunionen kommer detta samarbete att fortsätta. Vi kommer exempelvis att vara bundna att behandla vår ekonomiska politik och valutapolitik som en fråga av "gemensamt intresse". Utvecklingen i den svenska ekonomin kommer att granskas och vara föremål för övervakning. Konvergensprogram skall presenteras årligen.

Men, utvecklingen framöver handlar inte bara om Europa, vi ser idag en omfattande globalisering och fortsatt integration av marknader runt om i världen. Speciellt på det finansiella området har det under de senaste decennierna skett en dramatisk utveckling vad gäller integration, harmonisering och teknisk utveckling. Stora krav kommer att ställas på den finansiella sektorn och banksystemet i Sverige om vi vill vara med och konkurrera på den nya öppna världsmarknaden för finansiella tjänster. Vi kan redan idag se hur Stockholms fondbörs förbereder sig för att notera aktier i andra valutor än kronor, vi ser att de traditionellt inriktade storbankerna genom fusioner och uppköp minskat i antal och samtidigt ökat i storlek, men vi ser också en ökning av antalet nischbanker. Allt detta är tecken på att den finansiella sektorn i Sverige anpassar sig för att möta en ny situation.

Även Riksbanken påverkas av den nya utvecklingen. Kraven på trovärdighet och disciplin i penningpolitiken har ökat markant under senare år. Vidare har kraven på finansiell stabilitet ökat. Också när det gäller mer praktiska saker anpassar vi oss. Riksbanken har fattat beslut om att godkänna vissa utländska värdepapper som pant i RIX-systemet. Det är ett steg i att öka effektiviteten bl.a. i vårt betalningssystem.

Riksbankens roll i ECBS

Som jag tidigare nämnt kommer Riksbanken att ingå i det europeiska centralbanksystemet även som uteland. Vi kommer inte att ingå i ECBs viktigaste beslutande organ, ECB-rådet, men vi kommer att delta i ECBs allmänna råd.

I detta råd kommer centralbankscheferna för samtliga EU-länder att ingå tillsammans med ECBs ordförande och vice ordförande. Det allmänna rådet har inget inflytande över penningpolitiken i euro-området men kommer ändå att ha ett flertal viktiga uppgifter.

Den viktigaste uppgiften blir att överta de funktioner som EMI haft och som fortsatt måste utföras så länge det finns länder som inte deltar i valutaunionen. Det innebär bland annat att man skall övervaka konvergensprocessen i de EU-länder som inte deltar. Man skall också samordna penningpolitiken mellan euro-området och de EU-länder som inte deltar i valutaunionen och man kommer att administrera det nya växelkurssystemet, ERM2. Det är också allmänna rådet som skall förbereda för länder som inträder senare i valutaunionen. Genom att vi deltar i allmänna rådet kommer vi även att få inblick i ECB-rådets verksamhet då ECBs ordförande skall underrätta allmänna rådet om de beslut man fattat.

EMI har idag ett 30-tal kommittéer och arbetsgrupper där vi deltar. Exakt hur kommittéstrukturen i ECB kommer att se ut vet vi inte idag. Vissa arbetsgrupper kanske försvinner och andra kommer till. Hur representationen för oss som uteland kommer att bli i dessa nya grupper vet vi inte heller. Troligen blir deltagandet begränsat till vissa områden. Men då flertalet frågor fortsatt kommer att beröra även uteländerna så är det troligt att vår representation i det kommande kommittéarbetet blir omfattande även i framtiden. Detta blir en fortsatt viktig verksamhet för Riksbanken.

Förutom att vi fortsätter att arbeta på europeisk nivå finns det också områden här hemma vi måste bevaka.

Riksbanken fortsätter med förberedelsearbete.

Naturligtvis har vi i Riksbanken ställt oss frågan hur vi skall förhålla oss till euroförberedelser i ljuset av att Sverige inledningsvis står utanför valutaunionen. Ett beslut om att aktivt fortsätta förberedelsearbetet innebär ett omfattande arbete på banken, där alla berörda ekonomer, jurister, datatekniker och statistiker måste skaffa sig en ingående kunskap och förståelse för hur de planerade systemen är tänkta att fungera även om penningpolitiken i grunden liknar den Riksbanken bedriver idag.

Vi har kommit fram till att även om Sverige inte skall delta i valutaunionen från start kommer Riksbanken att vara tvungen att ha hög beredskap för ett senare inträde. Vi vill inte riskera att hamna i en situation där beslut om deltagande ändras och Riksbanken inte hinner med de omställningar som behövs för att kunna delta i EMU. För att vara tydliga på den här punkten har vi sagt att Riksbanken skall klara ett inträde i unionen inom ett år. Alltså, från det att det står klart att Sverige skall delta skall det ta högst ett

år för Riksbanken att klara de omställningar som behövs för att medverka i den gemensamma penningpolitiken.

För att Riksbanken skall kunna hålla denna ettårsgräns och på grund av ett antal andra orsaker, som jag återkommer till, fortskrider Riksbankens förberedelser för att möta euron. Vi kommer att fortsätta vårt arbete med att samråda med och informera den svenska finansiella sektorn och vi kommer att förbereda oss internt.

Jag vill nämna några viktiga områden för detta förberedelsearbete.

Statistik

Ett konkret område där förberedelserna fortsätter även för uteländer är statistikinsamling. För att bedriva den gemensamma penningpolitiken i EMU kommer det att behövas ett analysunderlag som är grundat på en harmoniserad statistik för hela EMU-området.

För det första gäller det att sammanställa en harmoniserad balansräkning för de finansiella institut som har betydelse för utövandet av penningpolitiken.

För det andra är det viktigt att ECB har en god bild av unionens relationer till omkringliggande ekonomier, t. ex. vad gäller valutaflöden och värdepappershandel.

Det tar lång tid att ställa om statistiksystem så att de levererar det underlag som behövs för den gemensamma penningpolitiken. Denna långa förberedelsetid är också skälet till att just statistikområdet är ett av de områden där Sverige och Riksbanken deltar oavsett medlemskap i valutaunionen. Av detta följer att Riksbanken driver statistikomställningarna vidare trots att Sverige inte deltar i EMU från starten.

Jag vill passa på tillfället att tacka för det omfattande arbete som ni och era kollegor ute i bankerna lägger ned på detta. Ett förbättrat statistikunderlag är givetvis värdefullt för Riksbanken även vid ett utanförskap.

Styrsystemet

Vi vet redan hur det penningpolitiska styrsystemet i princip skall se ut när EMU bildas. Framöver kommer de nationella centralbankerna själva att vara aktiva i det fortsatta arbetet med att anpassa tekniken och de interna rutinerna så att de i praktiken kan fungera med en gemensam penningpolitik. EMIs roll i detta arbete är att samordna och övervaka och centralbankerna har sedan det yttersta ansvaret för att de nödvändiga förändringarna genomförs. Riksbanken har valt att fortsätta att delta i förberedelsearbetet i takt med övriga centralbanker.

Vår policy framöver är att vi som utgångspunkt deltar fullt ut i förberedelsearbetet, men att vi samtidigt förbehåller oss rätten att i takt med att arbetet fortskrider och

frågor aktualiseras, pröva och utvärdera om det är vettigt att genomföra just dessa förberedelser och att göra det just nu i stället för senare.

Vissa förberedelser kan visa sig förorsaka onödiga kostnader om de genomförs redan nu. Sådana förändringar bör naturligtvis inte göras. Det kan gälla t.ex. datasystem som redan inom ett par år blir föråldrade och därmed kontinuerligt måste bytas ut.

Likaså råder det på några punkter fortfarande osäkerhet om hur ECB faktiskt kommer att bedriva sin penningpolitik. I dessa fall kan det finnas skäl att avvakta med förberedelser för att undvika onödigt arbete.

Det är dock omöjligt att redan nu göra en fullständig bedömning av vilka av dessa förberedelser vi skall avstå ifrån. Därför arbetar vi idag med förberedelser över hela fältet och kommer att minska vårt engagemang först när vi ser tydliga skäl till det.

TARGET-systemet

En viktig uppgift för EMI är att bygga upp det europeiska betalningssystemet, TARGET. Genom detta system kopplas de femton EU-ländernas betalningssystem ihop till ett system som redan nu testkörs. Target skall svara för en snabb och säker hantering av de betalningar som sammanhänger med de penningpolitiska operationerna, men systemet kommer även att hantera kommersiella betalningar. Deltagandet i Target är i formell mening öppet för alla EU-länder, inte bara för de som kommer att delta i EMU.

Target är därför ett lika betydelsefullt projekt för den "inre marknaden" som för EMU. Kraven på detta system måste därför ställas utifrån såväl dess roll i den gemensamma penningpolitiken som utifrån de principer som den inre marknaden grundas på, dvs rättvis och öppen konkurrens och icke-diskriminering. Men tyvärr verkar dessa goda principer inte tillämpats fullt ut, och jag beklagar det. Som bekant finns en risk att EU-länder utanför EMU kan komma att de-facto diskrimineras när det gäller att få tillgång till s.k. intradagskrediter i systemet. Det rör sig om krediter som ger den nödvändiga likviditetsberedskapen för att löpande parera svängningar i betalningsflödena och på så sätt förhindrar flaskhalsar och låsningar i betalningsströmmarna.

Vi vet inte idag med säkerhet om några sådana begränsningar verkligen kommer att införas, och hur de i så fall kommer att tillämpas. Det är därför viktigt att såväl Riksbanken som bankerna förbereder sig på att hantera en sådan situation - och så sker förvisso redan.

Om svenska banker inte får access till intradagskredit i ECBS, är alternativen för bankerna i huvudsak tre:

- att utlokalisera betalningshanteringen i euro till en filial eller dotterbank inom EMU-området,
- att låna upp euro på marknaden, eller

- att om möjligt finna vägar att "hämta hem" euro-likviditet till Sverige.

När det gäller mellan alternativet, är det mycket troligt att en marknad för intradagslikviditet i euro kommer att uppstå. Frågan kompliceras av att problemet egentligen har två dimensioner: dels finns den rena "access-frågan", som jag berört, dels kommer Sverige som utanförstående land att kunna få problem även när det gäller säkerheterna för euro-upplåningen, något som gäller även om vi skulle få den principiella rätten till upplåning.

Vad det handlar om är att de värdepapper som kommer att godtas som säkerhet inom ECBS skall uppfylla vissa kriterier, kunna föreslås av de nationella centralbankerna och slutligt godkännas av ECB. Problemet för oss som "ute-centralbank" är att vi inte kommer att vara med i den krets av centralbanker som kan ge förslag på säkerheter och än mindre kommer vi att vara med och fatta dessa beslut. Skall svenska kron denominerade stats- och bostadspapper kunna användas som säkerhet för intradagslån i euro, måste de alltså föreslås och "listas" av en centralbank *inom* EMU. Detta skall sedan godkännas av ECB. Vi blir alltså i hög grad beroende av andras välvilja.

Frågan om intradagskredit är besvärlig och vi fortsätter att arbeta med den inom EMI för att få till stånd från svensk synpunkt vettiga lösningar. Men vi har också ställt oss frågan om vi från Riksbankens sida mer handgripligt kan bidra till att underlätta bankernas försörjning av euro-likviditet under dagen, utan att för den skull ägna oss åt någon form av subventionerad kreditgivning.

Det vi tittat på är möjligheten att använda euro-delen av vår valutaserv. Vi tror att detta är tekniskt möjligt att klara av och det kan vara en möjlighet, givet att det accepteras av ECB. Det skulle dock innebära kostnader för Riksbanken som vi måste ta ut av bankerna. Hur stora dessa skulle bli och huruvida detta blir en ekonomiskt attraktiv lösning för bankerna, är det svårt att ha en exakt uppfattning om idag. Dock tror vi det finns ett värde i att den här möjligheten undersöks noga, som ett alternativ eller ett komplement till de vägar och metoder bankerna själva kommer att följa.

Sammanfattningsvis kan alltså sägas att bankerna kommer att finna olika vägar att hantera Target-problematiken, och vi ska från Riksbanken sida bidra så konstruktivt som möjligt. Men vilka lösningar vi än väljer lär vi inte komma ifrån att detta kommer att kosta - utanförskapet har ett pris och detta utgör en del.

Utförningen av target-systemet kommer att påverka den svenska finansmarknaden också på andra sätt. En sådan sak gäller öppettiderna i systemet. EMIs inriktning är att Target skall vara öppet alla dagar utom juldagen och nyårsdagen, samt lördagar och söndagar.

Det här kommer inte att innebära något tvång för enskilda länder att hålla öppet alla övriga helgdagar - om vi i Sverige vill hålla butiken stängd på exempelvis midsommarafton för att istället ägna oss åt sillen med dess tillbehör, är det ingen som kommer att tvinga oss att hålla öppet. Dock är det ganska klart att vi kommer att få se en marknadsstyrd process mot ett allt mer "standardiserat" öppethållande, där vi nog får

vänja oss vid tanken att allt fler funktioner kommer att hållas öppna under allt fler dagar. Från Riksbankens sida kommer vi att ta initiativ till att få igång en diskussion kring dessa frågor.

Denna fråga och många andra behöver finna sin lösning framöver. EU-arbetet har inte avstannat i Sverige, trots att vi inte kommer att delta i EMU från start.